

VAR REFERANSE
19/4163

DERES REFERANSE

DATO
16.04.2020

Tilsynsrapport

1.1 Bakgrunnen for tilsynet

Finanstilsynet viser til stedlig tilsyn gjennomført 21. – 23. mai 2019 samt oppfølgingstilsyn gjennomført 30. – 31. oktober 2019, Finanstilsynets foreløpige tilsynsrapport av 13. februar 2020 og revisors tilsvar av 20. mars 2020.

Bakgrunnen for tilsynet var periodisk kvalitetskontroll gjennomført av Den norske Revisorforening (DnR) i 2017 og oppfølgingskontroll i 2018. DnR avdekket i 2017 et betydelig kapasitetsproblem som gjenspeilet seg i kvaliteten på den utførte revisjonen. På grunn av kapasitetsproblemene, var det også et betydelig antall revisjonsoppdrag som ikke var ferdigstilt innen lovens frist. Etter kvalitetskontrollen i 2017, utarbeidet revisor en tiltaksplan for å bedre både kapasitet og også kvaliteten på det utførte arbeidet. Blant annet skulle det gjøres tiltak for å redusere antall revisjonsoppdrag, ansettelse av nye medarbeidere samt at det ble iverksatt tiltak for å sikre en bedre oppdragsstyring av hele oppdragsporteføljen.

DnRs oppfølgingskontroll i 2018 avdekket at det fremdeles forelå et betydelig kapasitetsproblem og at flere av tiltakene som var planlagt iverksatt enten ikke hadde blitt gjennomført som planlagt eller ikke hadde hatt ønsket effekt. På denne bakgrunn ble saken oversendt Finanstilsynet for videre oppfølging.

1.2 Omfang av Finanstilsynets kontroll

Revisors oppdragsstyring og kontroll av de utvalgte revisjonsoppdragene, har vært sentrale forhold ved Finanstilsynets kontroll. Der relevant har kontrollen også omfattet en gjennomgang av revisors retningslinjer og rutiner som er etablert for å bidra til at revisjonen gjennomføres på en forsvarlig måte og i tråd med revisorloven og god revisjonsskikk.

Revisjonsselskap og revisorer er sentrale i forebygging og avdekking av økonomisk kriminalitet, herunder hvitvasking og terrorfinansiering. Det er derfor viktig at revisor ivaretar sine plikter etter hvitvaskingslovgivningen, herunder plikten til å foreta vurderinger av risikoen for at den reviderte er involvert i hvitvasking eller terrorfinansiering. Det stedlige tilsynet har derfor også omfattet en gjennomgang av revisors retningslinjer og rutiner på hvitvaskingsområdet og hvordan dette har blitt fulgt opp i revisjonsutførelsen på de enkelte revisjonsoppdragene gjennom forståelse av virksomheten som revideres og revisors dokumenterte vurdering av eventuell mislighetsrisiko som følge av hvitvasking.

At oppdragsstyringen ikke utføres forsvarlig herunder at revisjonen gjennomføres til rett tid, medfører en betydelig risiko for at revisor ikke rekker å utføre det arbeidet som er nødvendig for å konkludere, herunder ha innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Betyggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet og kan bare oppnås når det er innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis, jf. ISA 200 punkt 5. Det stedlige tilsynet har omfattet kontroll av 14 revisjonsoppdrag for å påse at revisjonen er utført i tråd med revisorloven og god revisjonsskikk. For 4 av oppdragene var gjennomgangen begrenset til fortsettelsesvurdering for 2019. I den grad Finanstilsynets kontroll har avdekket at det ikke er innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis, er den bakenforliggende årsaken til dette søkt klarlagt. Beskrivelse av avdekkede svakheter i revisjonsutførelsen, er beskrevet nærmere nedenfor.

2. Finanstilsynets vurdering

2.1 Oppdragsstyring og kapasitet

På tilsynstidspunktet i mai 2019, var revisor registrert som oppdragsansvarlig for 158 revisjonsoppdrag. Av disse var 58 ferdigstilt og revisjonsberetning avgitt. Ytterligere 53 oppdrag var i arbeid, men ikke ferdigstilt. Per 21. mai 2019 var det 47 oppdrag som ikke var påbegynt. Dette utgjorde 30 % av den totale oppdragsmengden til revisor. I brev av 26. juni 2019 ble revisor bedt om å redegjøre for ferdigstilling av årsoppgjørsrevisjonen for 2019. Svar ble mottatt 6. september 2019. Av svaret fremkommer det at revisjonsberetning for 36 av 158 revisjonsoppdrag (22,8 %) ble avgitt etter 30. juni 2019. Hovedårsaken til at det ble forsinkelser er at 61 revisjonskunder (39 %) leverte materiell til revisjon i løpet av mai og juni 2019. Finanstilsynet har merket seg revisors evaluering av tiltak fra desember 2018 oppdatert med situasjonen per september 2019. Revisor påpeker at kapasiteten i september 2019 er på et akseptabelt nivå, at det jobbes med å heve kompetansen til medarbeidere, samt at revisor innser viktigheten av god oppdragsstyring for å få materiale til revisjon rettidig.

2.2 Hvitvaskingsrutiner

På tilsynstidspunktet i mai 2019 forelå det etter Finanstilsynets syn betydelige svakheter i virksomhetens rutiner for oppfyllelse av de krav som påhviler revisor etter hvitvaskingslovgivningen. Finanstilsynet ga muntlig tilbakemelding om disse. Ved oppfølgingskontrollen i oktober, hadde revisor utarbeidet nye retningslinjer og rutiner. Finanstilsynet publiserte 23. desember 2019 veiledning om revisorers og revisjonsselskapers etterlevelse av hvitvaskingsregelverket (Rundskriv 14/2019). Finanstilsynet har merket seg at det opplyses i tilsvaret at hvitvaskingsrutinene er gjennomgått mot Finanstilsynets rundskriv og at det er foretatt ytterligere oppdateringer.

2.3 Kontroll av enkeltoppdrag

2.3.1 Tilsyn mai 2019

På tilsynstidspunktet i mai 2019 gjennomgikk Finanstilsynet revisjonsutførelsen til 6 revisjonsoppdrag. 3 av oppdragene var foretak som var underlagt særlovgivning; inkasso, eiendomsmegler og regnskapsfører. For disse tre oppdragene samt et revisjonsoppdrag for en murermester var det svakheter i revisjonsutførelsen. Svakheteene kan oppsummeres i følgende punkter:

- Fortsettelsesvurderinger var utført for sent. Forholdet var brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISQC-1 punkt 26 – 28 og ISA 220 punkt 12 – 13.
- Det var ikke gjennomført risikobasert kundetiltak eller identifisert reelle rettighetshavere. Forholdet var brudd på hvitvaskingsloven § 9 og § 14.
- Ved planleggingen av oppdragene var det ikke dokumentert en tilstrekkelig forståelse av virksomhetene, herunder hva selskapene faktisk drev med samt kontrollert overholdelse av konsesjonskrav. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 250 12–13, og ISA 315 punkt 11.
- Det var ikke innhentet hensiktsmessige og tilstrekkelige revisjonsbevis for fullstendighet av salgsinntekter. Forholdet er brudd på revisorloven 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og ISA 315 punkt 25, jf. punkt 27, ISA 500 punkt og ISA 520 punkt 5 og 6.
- For ett av oppdragene (inkassoforetak) ble revisjonsberetning avgitt 16. oktober 2018 for regnskapsåret 2017. Det var ikke avgitt negativ revisjonsberetning innen lovens. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-6.
- For ett av oppdragene (inkassoforetak) er det ikke utført revisjonshandlinger for å innhente tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for hendelser etter balansedagen og grunnlaget for fortsatt drift. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 560 og 570.

2.3.2 Tilsyn oktober 2019

På grunn av at en stor del av revisjonsoppdragene ikke var ferdigstilt på kontrolltidspunktet i mai 2019, ble revisor bedt om å redegjøre for ferdigstillelse av årsoppgjørsrevisjonen for 2019. Svar ble mottatt i september 2019. Finanstilsynet ville kontrollere om revisjonsutførelsen for revisjonsoppdrag der det var avgitt revisjonsberetning i juni og juli 2019 var utført på en ordentlig måte. Det ble derfor gjennomført et oppfølgingstilsyn i oktober 2019. Under oppfølgingstilsynet ble det valgt ut oppdrag som var underlagt særlovgivning for å kontrollere at revisjonsutførelsen av denne type virksomheter var gjennomført på en bedre måte enn hva som var tilfelle ved tilsynet i mai 2019. Finanstilsynet kontrollerte revisjonsutførelsen for 2 revisjonsoppdrag; et eiendomsmeglerforetak og et regnskapsførerforetak. Finanstilsynet har ikke vesentlige merknader til revisjonsutførelsen overfor regnskapsførerforetaket, men har enkelte merknader til revisjonsutførelsen overfor eiendomsmeglerforetaket:

- Det foreligger ikke dokumentasjon for at revisor har kontrollert at fagansvarlig faktisk har godkjenning hos Finanstilsynet. Videre har foretaket delvis tapt egenkapital. Det er klare konsesjonskrav for økonomi for eiendomsmeglerforetak. Brudd på dette området kan få konsekvenser for foretakets konsesjon. Finanstilsynet har merket seg at det i tilsvaret viser til hvilke vurderinger som er gjort i forhold til fortsatt drift og konkludert med at foretaket hadde forsvarlig egenkapital. Finanstilsynet bemerker at det er viktig at revisor har et bevist forhold til konsesjonskravene til foretaket og dokumenterer denne forståelsen. Hvis det er brudd på konsesjonskrav er det forhold som skal rapporteres til Finanstilsynet etter finanstilsynsloven § 3a. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 250 punkt 12- 13, og ISA 315 punkt 11.
- Det er ikke angitt særskilt mislighetsrisiko ved inntektene. Det foreligger heller ikke begrunnelse for hvorfor det ikke er slik mislighetsrisiko. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 240 punkt 26.

I tillegg gjennomgikk Finanstilsynet revisors vurdering for å kunne fortsette med revisjonsoppdragene for revisjonen av årsregnskapet for 2019 for fire revisjonsoppdrag. Finanstilsynet har følgende merknader til revisors fortsettelsesvurderinger:

Oppdrag 1

I revisjonsberetningen for 2018 hadde revisor presisert brudd på skattebetalingslovens regler for skattetrekk, at det var gitt ulovlig lån og usikkerhet om fortsatt drift. På tilsynstidspunktet 30. oktober 2019 var fortsettelsesvurderingen ikke gjennomført, og forholdene fra tidligere år var da ikke fulgt opp på dette tidspunktet.

Oppdrag 2

I revisjonsberetningen for 2018 hadde revisor presisert brudd på skattebetalingslovens regler for skattetrekk og at det var gitt ulovlig lån til aksjonær. Sjekklister for oppdragsvurdering er utfylt. Revisor har ikke fulgt opp om selskapet har innordnet seg etter skattebetalingslovens bestemmelser om oppbevaring av skattetrekksmidler eller om det ulovlige lånet var gjort opp i forbindelse med fortsettelsesvurderingen. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2, jf. ISA 220 punkt 12-13 og ISQC1 punkt 26-28.

Oppdrag 3

I revisjonsberetningen for 2018 hadde revisor presisert brudd på skattebetalingslovens regler for skattetrekk samt at revisor hadde tatt forbehold om korrekt periodisering og fullstendighet av inntekter. Revisor hadde ikke attestert næringsoppgaven. Det nummererte brevet som var skrevet i forbindelse med avgivelse av revisjonsberetning for 2018 inneholdt ikke klare frister for selskapet til å ordne opp i forholdene og konsekvenser for foretaket hvis ikke selskapet ordnet opp i lovbruddene. Fortsettelsesvurderingen som var dokumentert på tilsynstidspunktet 30. oktober 2019 fremstår som uferdig da medarbeider hadde utarbeidet et håndskrevet notat der det stilles spørsmål om forhold vedrørende prosjektregnskap skal følges opp interim eller etter nyttår. Det fremgikk av notatet at det fortsatt var brudd på skattebetalingsloven. Det foreligger ikke dokumentasjon for at oppdragsansvarlig revisor har fulgt opp oppdraget rettidig, herunder vurdert fratredelse grunnet ledelsens manglende oppfølging av påpekte forhold. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12, 13 og 15.

Oppdrag 4

Oppdragsvurdering for 2019 er dokumentert gjennomført. I sjekklister er det spørsmål om det er skrevet nummerert brev ved forrige revisjon. Her er det anført "JA". Det er ikke anført om forholdet er fulgt opp før revisor konkluderte med at han kunne fortsette med revisjonsoppdraget. Forholdet er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 12, 13, og 15.

Finanstilsynet har merket seg at det i tilsvaret er opplyst at rutine for fortsettelsesvurderinger er endret som følge av Finanstilsynets tilbakemeldinger under det stedlige tilsynet.

3. Finanstilsynets konklusjon

Finanstilsynet har avdekket, også ved oppfølgingskontrollen i oktober, svakheter i revisjonsutførelsen. Samtidig viser oppfølgingskontrollen at revisor har iverksatt tiltak som har bedre revisjonskvaliteten, herunder styrket oppdragsstyringen og kapasiteten. Finanstilsynet har også merket seg at det opplyses i tilsvaret til foreløpig tilsynsrapport at det er iverksatt nye rutiner, herunder på hvitvaskingsområdet og oppdragsvurdering, som vil medføre at revisjonskvaliteten vil

bli styrket. Finanstilsynet forutsetter at revisor kontinuerlig arbeider med å styrke kompetanse og tilpasse kapasitet, herunder rutinene for portefølje og oppdragsstyring, for å sikre at revisjonsutførelsen for fremtiden gjennomføres med nødvendig kvalitet. Det vises til revisorloven § 5-2 annet ledd og § 5-3.

For Finanstilsynet

Anders Grini
senior tilsynsrådgiver

Espen Jacobsen
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.